

OLEMISEN JA AJAN AJANKOHTAISUUS

Martin Heidegger, Oleminen ja aika. Suomentanut Reijo Kupiainen. Vastapaino, Tampere 2000. 514 s.

Olen hämmentynyt luettuani *Olemisen ja ajan* ensimmäisen sivun, jolla törmään siihen, mitä kirja kysyy: ”on paikallaan, että asetamme uudelleen kysymyksen olemisen mielestä”, ja on myös ”herätettävä uudelleen henkiin ymmärrys tämän kysymyksen mielestä”.

Hämmennyksen syynä on epävarmuus itse kysymysten suhteen. Emmekö viime aikoina ole kyselleet aivan liikaa olemisen mieltä? Eikö olemisen mielen kysyminen ole nykyään kaikkein yleisimmin kuultu ja kaikkein aidoin kysymys? Eivätkö maailmassa olevat oliot ja kaikki erityiset ovat — joihin aiemmin tarrauduimme välttääksemme olemiskysymyksen — ole näkömme heikentyessä etäännyneet ja muuttuneet epämääräisiksi. Samalla juoruilemme aidosti yhä enemmän pelkämästä olemisesta.

Ikään kuin kysymyksen ajankohtaisuus ja sen suosio herättäisi kuin luontaisen vastenmielisyyden itse kysymystä kohtaan. Sama koskee itse filosofin henkilöä: voiko filosofista, ajattelijasta sanoa jotain hyvää se, että hän on omana aikakautenaan laajalti suosittu ja paljon luettu, muodissa aikansa keskinkertaisuuksien parissa? Filosofin tilanne on kuin se Brechtin kuvaamaan kirjailijan, joka saadessaan tietää, että natsit eivät olleetkaan polttaneet hänen kirjojaan, kirjoitti vimmoissaan vallanpitäjille ja vaati näitä korjaamaan vääryyden, koska hän oli kirjoissaan aina kirjoittanut totuuden. Älkää kohdelko minua kuin petturia, polttakaa minut! Sama pelko varjosti jo Nietzschen Zarathustraa: herra varjele minua opetuslapsilta! Filosofin, ajattelijan suuruus on hänen pienuudessaan, huomaamattomuudessaan, kuten hänen ajattelunsa voima on sen laajuudessa ja suuruudessa, mitä hän ei ole vielä ajatellut. Onko Heidegger tässä mielessä voimakas ajattelija? Lisääkö hänen ajateltunsa ajattelun voimaa?

Myönteinen vastaus kysymykseen, voiko monien jakama ja yhteisesti ymmärretty ajattelu olla tärkeää, autenttista ja todellista, vaatisi tarkastelemaan filosofian ja ajattelun ”mielen” ja sen käytäntöjen muuttumista yksilökeskeisestä, sisäisestä ja muille näkymättömästä pohdiskelusta (*vita contemplativa*) julkiseksi ja kollektiiviseksi toiminnaksi, käytännölliseksi ajatteluksi tai ”teoreettiseksi käytännöksi”. Samalla olisi kyettävä välttämään valmiin, jo tehdyn maailman ja pelkkään yleiseen mielipiteeseen sopeutumisen vaara.

Vapauttaako *Oleminen ja aika* ajattelun siis sen vuosituhannesta yksityisyydestä ja tekee siitä julkista ja kollektiivista toimintaa, joka ei kuitenkaan ole täysin banaalia ja itsestään selvää, vaan myös yhteistä olemista ja järkä rakentavaa?

Mikäli katsomme nykyisiä heideggerilaisia ja Heideggerin asemaa nykyfilosofiassa, on helppo vastata kielteisesti. Erilaiset postmodernit fenomenologiat ja filosofiat, jotka vilisevät viittauksia Heideggerin teoksiin, eivät avaudu ajattelun julkisuuteen ja kollektiivisuuteen. Niissä ei ole kyse olemisen rakentamisesta ajatellen. Pikeminkin ne ovat enemmän tai vähemmän hienostuneita olevaan, jo

tehtyyn ja jo ajateltuun sopeutumisen, sille alistumisen tai kyynisyyden ideologioita. Niiden viehätys on ajattelun yksityisyyden korostamisessa ja voimansa ne ammentavat surumielisyydestä, joka kumpuaa toiminnan, rakentamisen, luomisen ja vapauden mahdottomuuden ”tajuamisesta”. Ne julistavat ideologioiden kuolemaa, historian loppua tai totuuden loppua, mutta loppujen lopuksi niiden tavoite ei ole kuin kieltää ajattelun kollektiivinen ja ei-yksilöllinen luonne. Kyse on todellisista teologioista, joissa ajattelu voi olla vain lohdun ja sopeutumisen, alistumisen ja tottelemisen väline eikä koskaan vapauden lisäämisen keino. Ajattelu, mietiskely lohtuna on mahdollista vain mikäli se on erotettu toiminnasta, politiikasta. Silloin se voi viedä maailmassa olemisen alueelta, jaettavissa olevalta kokemukselta, yhteiseltä älyltä kaiken intensiivisyyden ja kaiken voiman: kaikki on jo koettu, tehty, ajateltu, ja voimme vain katsoa valmista maailmaa. Siis: jos teoria on erotettu käytännöstä, filosofia ja ajattelu ylipäätään muuttuvat alistavaksi ja sen tarjoama ”vapaus”

vain yksityiseksi lohduksi, joka on alistamista; ja päinvastoin, vain yhteydessä käytäntöön, kollektiiviseen toimintaa ajattelu vapauttaa. Mutta sama koskee myös toimintaa, joka on erotettu ajattelusta. Se muuttuu pelkästään välineelliseksi ja reaktiiviseksi.

Toistan kysymyksen, joka hämmentää minua: avaaako *Oleminen ja aika* meille maailman, joka on rakennettava ja luotava, elettävä ja koettava? Tekeekö se ajattelusta kollektiivista, teoriasta käytännöllistä ja käytännöstä teoreettista? Vai onko se vain yksi muoto teorian ja käytännön, rationaalisen ja eettisen, elämän ja politiikan, taivaallisen ja maallisen toistaan erottavista teologioista?

Luulen, että Reijo Kupiainen suomentama teos, tehdessään Heideggerista vain yhden ajattelijan, painaessaan hänet Suomessa kaikkien luettavaksi, yhteisesti arvioitavaksi ja melkein näkymättömäksi, tulee ennemmin tai myöhemmin myös päästämään meidät ajattelijan ei-ajateltuun ja avaa meille mahdollisuuden ajatella, toimia ja rakentaa vapautta kaikella siitä löytyvällä voimalla.